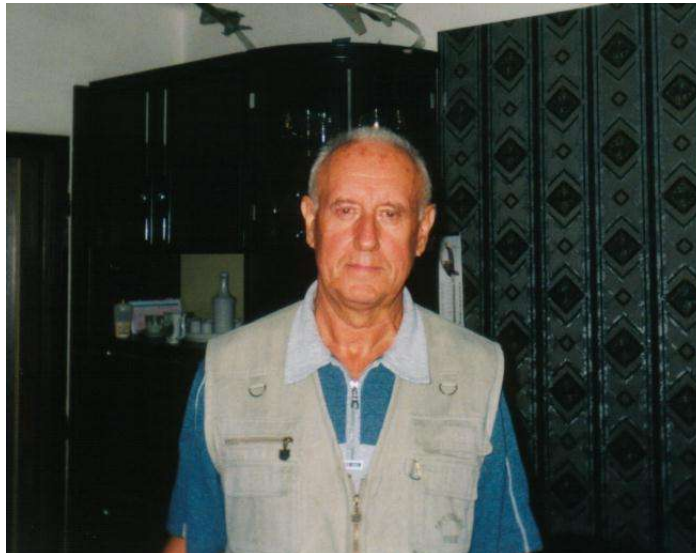

**Rozhovor s gen. mjr. Ing. Zdeňkem Štorkem
ve Praze 11. září 2003**

Karel Sieber (KS): Začal bych, pane generále, otázkou, jestli byste mohl říci, co vás vlastně přivedlo do armády a v jakých velitelských funkcích jste postupně působil.

gen. mjr. Ing. Zdeněk Štorek (ZŠ): Když jsem skončil měšťanskou školu v Litomyšli, v patnácti letech, tak už tedy prakticky rok předtím jsem reflektoval na nábor, který na té měšťance dělali. S tím, abych se stal samozřejmě budoucím pilotem. Jako kluk – kdo by nechtěl. Prošel jsem zkouškami tady na Ústavu leteckého zdravotnictví ve čtrnácti letech a byl jsem vybrán mezi těmi zhruba, co vím, deseti tisíci lidmi v rámci celé Československé republiky, do školy důstojnického dorostu letectva – DDL se to jmenovalo zkráceně – v Kremnici na Slovensku. Byla to škola tříletá, ukončená maturitou. Bohužel tedy s letectvem měla velice málo společného, kvůli koncepci, která byla ještě rok nebo dva předtím, kdy prostě docházelo k takzvaným osmnáctiměsíčním pilotním kurzům, což zrušili, a říkali: „Budoucí pilot musí mít maturitu.“ Takže my jsme vlastně museli dělat takzvané vojenské gymnázium tříleté, které se jmenovalo Škola důstojnického dorostu letectva. Zatímco u „žičkovců“, kteří šli vlastně na druhý stupeň základní školy, někdy od jedenácti, dvanácti let, tak my jsme šli až po ukončení takzvané měšťanské školy. Tehdy, to byl rok padesátý třetí.

Po absolvování jsem potom byl vybrán ze školy důstojnického dorostu letectva na obor pilot. Tenkrát vím, že ze 250 kluků nás tam šlo – bylo vybráno – padesát. Prošli jsme zdravotnickými a psychologickými zkouškami a tak dále, dalšími zkouškami. Měl jsem to štěstí, že z těch 250 kluků, co tam bylo, nás šlo padesát do pilotky do Prostějova. Prakticky v roce 1956, protože to začalo pro nás na podzim, a končilo to v padesátém devátém roce, kdy jsem byl v listopadu vyřazen jako pilot-poručík v Hradci Králové.

KS: Jen jestli se mohu zeptat – jaký vy jste ročník? Kolik vám tehdy bylo?

ZŠ: 1938. V padesátém devátém mi bylo jednadvacet let, když jsem skončil. Potom jsem lital jako pilot, starší pilot u 4. stíhacího leteckého pluku v Pardubicích. A když dělali nábor na vysokou školu do Sovětského svazu, tak samozřejmě jsem tam vyhrál nějaký ten konkurs, jak se tenkrát dělalo. Byli jsme prakticky dva, co jsme šli ten rok. Čili od šedesátého sedmého roku jsem absolvoval moninskou Gagarinovu akademii. Vojenská letecká akademie J. A. Gagarina v

Moninu, nedaleko Moskvy. A to byla vysoká letecká škola, byl jsem tam se zaměřením na *šturmanskij*, to znamená letovodský směr. V sedmdesátém prvním jsem to ukončil a po pár týdnech jsem nastoupil jako letovod, nejdřív 4. stíhacího leteckého pluku, odkud jsem vyšel do školy v Pardubicích, a záhy potom jsem byl převelen na funkci starší letovod 1. stíhací letecké divize v Bechyni.

Za rok, koncem roku 1972 jsem byl vybrán, bylo mi v tu dobu, v roce 1972, třicet čtyři. Generál Činčár, tehdejší náměstek pro letectvo, mi řekl: „I když nemáš velitelský směr a máš jenom ten letovodský, tak protože nemáme velitele pluku – a ministr Dzúr nařídil, že velitel pluku nesmí být starší 35 let.“ To bylo taky v tu dobu nařízeno.

KS: Z jakého důvodu to bylo nařízeno?

ZŠ: Aby se omladily kádry. A já měl třicet čtyři, a přestože jsem nešel po velitelské linii do té doby, tak mě prostě naveleli na funkci velitele 9. stíhacího leteckého pluku v Bechyni. No, samozřejmě ty začátky nebyly lehké, protože ty velitelské zkušenosti sbírat ... velitele letky jsem nedělal. Takže já jsem musel z té odborné, vyloženě odborné stránky přeskočit na tu velitelskou. Velel jsem od roku 1972 a po dvou letech, v roce 1974, jsem byl vybrán do školy VA GŠ, to znamená Vojenská akademie generálního štábu ozbrojených sil v Moskvě.

KS: Čili do Vorošilovky.

ZŠ: Do Vorošilovky. To byly dva roky, takže tu jsem absolvoval v sedmdesátém šestém roce. A potom, hned asi po půl roce jsem převzal velení divize, 1. stíhací letecké divize. Po třech letech, v sedmdesátém devátém roce, jsem byl určen do funkce zástupce velitele letecké armády v Hradci Králové. A jak říkám, od konce roku 1983 nebo na začátku 1984, kdy jsem tu funkci vlastně oficiálně převzal, jsem působil ve funkci velitele 10. letecké armády,¹ až do roku 1986. Potom jsem pracoval jako děkan, „náčelník“ se to jmenovalo, náčelník Vojenskoinženýrské fakulty druhů vojsk a služeb a tam jsem působil až do roku 1987, to znamená asi rok a půl. Pak jsem byl, dá se říci, „zlanařen“ do funkce do Svazarmu, pro letectvo. Já jsem přijal tu funkci, byl jsem místopředseda Českého ústředního výboru se zaměřením na letectvo, brannou výchovu ... důstojníků v záloze, to byla ta kategorie. Čili tyhle vyloženě branné záležitosti, plus letectvo.

A potom, koncem roku, to bylo v osmdesátém devátém, po listopadu 1989, jsem byl 16. prosince zvolen předsedou Českého ústředního výboru Svazarmu. Já jsem tenkrát měl jít správně dělat velitele letectva, protože generál Vacek tehdy za mnou přišel, bylo to 17. prosince, že by potřeboval – protože taky jsme spolu studovali a dělal jsem letectvo a prošel jsem všechny funkce – tak jestli bych na tu funkci reflektoval. Já jsem říkal: „Včera jsem byl zvolen ve Svazarmu Českým ústředním výborem, pěti sty delegáty, tady na mimořádném sjezdu v nových podmínkách předsedou Českého ústředního výboru Svazarmu.“ Jenže ty události měly po tom listopadu rychlý spád, s tím, že se u nás část těch svazů, co jsme tam měli, začala bouřit, takže to vypadalo tak, že i ten zákon 73 o branné výchově, že prostě bude zrušen. Což považuju za naprostou chybu, že se zrušila branná výchova, od doby Miroslava Tyrše, který ji prostě založil. Skutečně to považuju za velkou pohromu a budeme za to pykat hodně dlouho, protože tak to dneska vypadá, že člověk se bránit nedovede, ať všemi způsoby, verbálními nebo fyzickými a jinými.

Takže tenkrát byl veliký tlak, Svazarm se začal rozpadat, já jsem tam měl dokonce veliké demonstrace, protože Svazarm měl určitou nevýhodu, protože Český ústřední výbor Svazarmu řídil autoškoly a autoškoly tam dělaly obrovské demonstrace. Já jsem tam měl jako nově

¹ Podle generálporučíka Ladislava Sochora, který působil v letech 1976 - 1986 jako náčelník štábu 10. letecké armády a v letech 1986 - 1990 jako její velitel, zahrnovala v osmdesátých letech 10. LA (tedy de facto československé vojenské letectvo) dvě letecké divize, dva samostatné letecké pluky, smíšený dopravní letecký pluk, dva vrtulníkové pluky, tři letky velení a průzkumu, letku vlečných terčů a fototelečkovou skupinu. Sestávala z asi 15 000 osob a 500 letounů, z toho 320 bojových letadel a 70 vrtulníků. Byla rozmístěna na dvanácti letištích - jedenáct z nich byla letiště I. třídy, s úkryty pro letouny. SOCHOR, Ladislav: *Vzhůru do oblak*. Československé letectvo v letech 1948 - 1989. Erika, Praha 2002, str. 74-75.

zvolený předseda, hned v těch prvních týdnech, obrovské demonstrace, Ve Smečkách v Praze. „Svazarm – vyžírka!“ a tak dále, tak dále. Trošku oprávněné to bylo v tom, že Svazarm z těch autoškol ždímal nekřesťanské peníze. Ta učebně výcviková základna se nijak zvlášť nemodernizovala, ale 90 až 95 procent finančních zdrojů, které šly z autoškol, se odevzdávalo vlastně státu. To byla velká pohroma, takže autoškoly se bouřily a byly první, kdo inicioval rozpad toho Svazarmu. Pak to bylo zrušení zákona 73 o branné výchově, další velký krok. Ale nakonec tyhle tři svazy – to byli důstojníci v záloze, já nevím, branci a tak dále – se rozhodly, že nepůjdou po linii toho „čistého“ Svazarmu – modeláři, letci, kluby a to všechno – ale že si založí Československý branný svaz. A já se stal generálním sekretářem, to znamená vlastně taky nejvyšším představitelem, jakoby předsedou. Čili jsem asi ještě rok a půl řídil ještě tehle Československý branný svaz.

Ale nakonec se ukázalo, že začal velký tlak proti tomu, aby vůbec ve společenských organizacích působili vojáci, takový tlak byl obrovský v těch letech – tak jsem to nakonec vzdal a šel jsem tady na generální štáb, tenkrát tam byl Kvarda, plukovník Kvarda, který byl taky rehabilitován, protože byl taky „vyřešen“, včetně jeho syna, pilota. Tak jsem požádal o to, abych odešel z armády. Čili to už jsem byl mimo armádu, to už je vlastně mimo můj úsek životopisu, co se týká vojáka z povolání.

KS: Já se vrátím zase zpátky, ke studené válce. Začal bych, budete-li souhlasit, rovnou s těmi „horkými“ otázkami, s těmi otázkami představ o případném válečném konfliktu. Mohl byste nějak popsat, kolik jste toho věděl z operačního plánování v té funkci velitele divize, popřípadě velitele 10. letecké armády?

ZŠ: Z operačního plánování prakticky ... se dá říct ... jsme nevěděli nic. Pokud byly nějaké operační akce, tak to bylo vyloženě prostě při cvičeních. Plány při větších cvičeních stejně se tvořily tady na generálním štábu, na vysokých velitelstvích, minimálně na okruhu. Takže podstatě v tomhle směru jsme ... tady bych nemohl dát žádné svědectví.

KS: V téhle souvislosti generál Sochor ve svých pamětech hovoří o té otázce přepodřizování letectva vševojskovým velitelům.² Budu ho citovat, píše: „Mělo to některé zvláštní úskalí, což prakticky znemožňovalo veliteli letectva velet podřízeným divizím a plukům.“ ... Hovoří tady o tom rozhodovacím procesu a říká, že byl připraven podklad a ten potom, po šesti hodinách čekání velitelů na velitelském stanovišti frontu, byl znovu opět přečten těm velitelům letectva, což vedlo podle něj ke značnému zpoždění, značnému skluzu přípravy činnosti letectva při vojenských cvičeních. Můžete to nějak komentovat?

ZŠ: To já můžu potvrdit samozřejmě, že ten tlak, aby se letectvo podřídilo prostě po vševojskové linii, to znamená letecká armáda okruhu, to byl samozřejmě tlak, který pocházel ze Sovětského svazu, protože tam ty experimenty prostě byly, že letecké armády byly podřízeny okruhu. Protože v tu dobu docházelo k určitému vývoji a skloubení koordinace mezi vševojskovci a mezi letectvem, s cílem samozřejmě daleko lépe řídit leteckou podporu a vůbec celé zabezpečení dané operace. Takže do té doby se zdálo těm nejvyšším velitelům, kteří tuhle koncepci začali narušovat a začali tvořit koncepci jinou, že by bylo dobré, aby se letectvo přepodřídilo a to až po stupeň letecká armáda, prostě právě tomu vševojskovému velení. My jsme to samozřejmě u letectva brali jako velkou tragédii, z jedné strany, a z druhé strany jsme

² Generálporučík Sochor o otázce přepodřizování letectva vševojskovým velitelům ve svých pamětech napsal (str. 75): „To mělo některé zvláštnosti a úskalí, což prakticky znemožňovalo veliteli letectva velet podřízeným divizím a plukům. Nejsložitější byl rozhodovací proces, kdy jsme většinu svého času zbytečně promrhali na velitelském stanovišti frontu s několika odbornými náčelníky a připravovali jsme takzvaný podklad pro rozhodnutí velitele. Tento podklad nám byl zpravidla v uvozovkách i s chybami přečten jako rozkaz velitele frontu. Štáb letectva byl tak jakoby bez velení. Toto bezvládní zpravidla trvalo šest hodin a potom se štáb rozhybal, což znamenalo, že jeho rozkazy podřízeným měly značný skluz. Dodnes jsem přesvědčen o tom, že celý proces byl zbytečně složitý, a to nejen pro letectvo, ale i pro jiné druhy zbraní Československého frontu. Vševojskoví velitelé tu i tam prokazovali neznalost ve velení letectvu a to vedlo často k vypjatým vztahům mezi letectvem a pozemním vojskem. Byla jednodušší řešení, ale s tím už nemá smysl někoho zatěžovat. To odnesl čas.“

řikali: „No, tak je zřejmě nějaký vývoj operačního umění, které tamhle v Sovětském svazu prostě se ukázalo být asi nutnou věcí ...“ Sice jsme to brali jako nedobrou věc, protože teď jsme byli podřízeni v podstatě třem složkám: jako velitel letecké armády po vojenské linii jsem byl podřízen ministrovi, tehdy Dzúrovi, po stránce odborné letectvu a po stránce cvičení a tak dále prostě veliteli okruhu. To znamená, že to nebyla lehká záležitost. Takže tohle jsme brali jako vícečetnost velení a řízení, se všemi důsledky. Ten tlak tam byl samozřejmě, já teď nevím, jestli od Ustinova nebo od koho, ale byl obrovský, zejména v té první polovině, čili za mého velení na letecké armádě. Ten tlak ze Sovětského svazu byl tedy obrovský, aby se to realizovalo.

Myslím si, že v tomhle směru tady sehráli naši nejvyšší představitelé, ať to byl Dzúr nebo ať to byl František Veselý,³ velitel okruhu, úlohu v tom směru, že se tady přece jenom ukázalo, že nechtějí dopustit, aby to došlo tak daleko. I když Veselý sám by neměl nic proti tomu, aby řídil i letectvo. Ale z druhé strany se ukazovalo v tom posledním období, v letech já nevím 1983, 1984, že i na území Sovětského svazu to neplní ten účel, co si prostě tvůrci té koncepce představovali. Takže to možná taky způsobilo, že tam tlak z východu na ten způsob řízení a velení se snížil a ta naše určitá obrana našich nejvyšších představitelů asi vyhrála.

KS: Bylo to tedy tak, že když jste byli podřízeni těm vševojskovicům, že jste nakonec stejně vlastně museli ty odborné letecké věci pro ně připravovat vy?

ZŠ: No ne, my jsme tam přímo svoje lidi, to znamená byli tam letečtí návodčící, kteří byli přímo začleněni tam do toho praporu nebo do toho pluku, tankového, motostřeleckého a tak dále. Oni tam s nimi při těch cvičeních – tedy při cvičeních to bylo, v mírovém životě to nebylo, ale těch cvičení bylo úžasně moc, takže vlastně třetinu roku pomalu tam s nimi byli v poli a měli tam radiostanice a tak dále. Dostali tam dokonce nějaký obrněný transportér, aby byli prostě mobilní a tak dále. A dále docházelo k tomu, že vznikaly vrtulníkové letky a odřady, kterým jsme veleli, kterým letectvo velelo a já jako velitel jsem jim velel, ale zároveň byli přepodřízeni a žili přímo na letišti v blízkosti těch divizí vševojskových, v Pisku, v Příbramu a tak dále. Čili oni tam vlastně už byli s nimi. Nakonec byli víceméně začleněni i do struktury armád a divizí vševojskových a tankových.

KS: Vy jste se zmínil, že tyhle věci po operační stránce po dlouhou dobu, téměř dvacet let, plánoval generál Vlach, který už nežije. On působil jako zástupce náčelníka operační správy?

ZŠ: On byl za letectvo v podstatě – za Remka⁴ tam byl – za letectvo působil na generálním štábu a byl takovým spojovacím článkem generálního štábu a letectva. Čili takový ten představitel pro operační otázky byl právě on. A byl tam potom místo něj myslím ještě plukovník ... Kolář se jmenoval, tuším.

KS: Vy jste za tu dobu, co jste byl vyřazen jako pilot, od toho padesátého devátého roku musel zažít spoustu těch armádních reorganizací. A zvláště letectvo se během šedesátých let několikrát reorganizovalo, přes Hlavní správu letectva a protivzdušné obrany a tak dále ... Mohl byste popsat ten mechanismus, který se vytvořil – a který byl poměrně stabilní – během sedmdesátých a osmdesátých let? Jaké byly pravomoci velitele letectva, který byl zároveň náměstkem ministra, a velitele 10. letecké armády?

ZŠ: Ano. Takhle, já můžu popsat to období, kdy už jako jsem u toho byl, to znamená až od stupně armády v podstatě. Protože dřív, i jako velitel divize ještě, to znamená do toho sedmdesátého devátého roku, jsem s tím nějak nepřišel do styku. Víím, že reorganizace byla, někdy k lepšímu, někdy k horšímu. Vznikaly tyhle reorganizace letek, že letka měla svoji samostatnou skupinu, měla dokonce takzvanou technickou část, čili byl tam zástupce pro věci technické, zatímco dřív to bylo odděleno od těch letek, tak se to potom dalo dohromady. Čili že vznikaly tyhle letky s technickým personálem, jako celek. To zase bylo z hlediska toho

³ František Veselý zastával v letech 1969 – 1971 v hodnosti generálmajora funkci velitele 1. armády. V letech 1971 – 1985 byl generálplukovník Veselý velitelem Západního vojenského okruhu.

⁴ Generálporučík Josef Remek působil v letech 1973 – 1975 ve funkci náměstka ministra pro letectvo a protivzdušnou obranu státu, v letech 1976 – 1989 ve funkci velitele letectva.

skloubení života, protože aby letka jako taková operačně-taktická, no, spíš taktická jednotka, mohla působit samostatně, tak potřebovala mít technické zabezpečení. Čili z hlediska té koncepce nebo smyslu to byla určitě dobrá věc. Pak se od toho v určité etapě ustoupilo, protože se ukázalo, že to má svoje velká negativa, nevím, jak je to teď.

Ale co se týká toho období, kdy jsem já byl už na letecké armádě, to znamená od sedmdesátého devátého, kdy jsem dělal už zástupce, tak tam došlo k obrovským reorganizačním změnám, koncem sedmdesátých a začátkem osmdesátých let, kdy vznikly tyhle ty odřady. Čili vývoj vrtulníkového letectva, vševojskového, samozřejmě přišla nová technika, „stopětadvacítky“ a tak dále, takže vznikl další bitevní pluk.

Jinak k tomu těžko můžu něco říct.

KS: V jakých otázkách vlastně letectvo podléhalo přímo ministroví a v jakých veliteli letectva?

ZŠ: Po velitelské linii letecká armáda byla podřízena ministroví obrany přímo a taky jsem se jako velitel armády taky zúčastňoval kolegií ministra, společně s veliteli okruhů, Západního, Východního. Vždycky tam chodil na to kolegium samozřejmě velitel letectva. Po té velitelské linii jsme tam byli tři hlavní velitelé – to znamená velitel Západního vojenského okruhu, velitel Východního vojenského okruhu a velitel letecké armády. Popřípadě PVOS, protože velitel PVOS tam taky chodil, čili čtyři vlastně.

A ta podřízenost – po linii odborné, zástupce ministra obrany pro letectvo, čili náčelník letectva a PVOS, to byl v tu dobu generál Remek. Ti nás řídili vyloženě po odborné linii. Čili ukázalo se, že to je pro velení leteckého svazu velice složitá záležitost. Protože jak nevelí jeden, jak není jeden zámysl, tak to je složitá věc. Čili těžko se nám řídilo po této stránce.

KS: Měli jste nějakou představu o tom, jakým silám protivníka by jste čelili v případě vypuknutí konfliktu? Můžete nějak zhodnotit množství a kvalitu informací, které jste měl k dispozici o leteckých silách Západního Německa?

ZŠ: Tak já si myslím, že z hlediska takzvané cizí armády, to, co jsme měli na akademii, jako předmět se to vyučovalo všude. Byly aktuální informace, docházely šifrovky různé, na různých velitelských shromážděních, až po nejvyšší, až po ministerské shromáždění tady Na Valech. Prostě si myslím, že jsme dostávali dostatečné množství informací, abychom se mohli zachovat podle toho ve výcviku, v plánovaných cvičeních, v zaměření celého toho dění u letecké armády, abychom tedy mohli řešit ty úkoly, které před nás byly postaveny.

S cílem – vždycky jsme to brali jako zachování rovnováhy. To znamená, když vznikalo něco na Západě nového, tak i na tom Východě se snažili, i vývoj letecké techniky samozřejmě, i přístup k řízení, i otázky výpočetní techniky, prostě celého systému řízení a velení, aby se to přizpůsobilo. Samozřejmě – jaká byla potom skutečná stránka věci, kdyby k tomu konfliktu došlo, jak by to bylo na úrovni, jak by to bylo ... Zachování rovnováhy, to je samozřejmě otázka, to by ukázala až praxe.

KS: Jistě. Z toho, co jste říkal, trochu vyplývalo, že iniciativa v těch technologických inovacích byla spíš na straně Západu.

ZŠ: Já si myslím, že byla, že tohle bylo spíš takové dohánění. Ostatně to bylo od samého vzniku Varšavské smlouvy. Nejdřív vzniklo NATO, pak vznikla Varšavská smlouva. Od toho se to odvíjelo.

Já bych to bral tak, že se navzájem odstrašovali. Když vezmete doktrínu – „naťácká“ doktrína, která byla, a doktrína Varšavské smlouvy, tak vždycky to bylo nějakým způsobem přizpůsobení se tomu, aby nějaká vize rovnováhy byla zachována. V tom si myslím, že byl plus, v té zachování rovnováhy, určitě. Když už muselo dojít ke studené válce.

KS: Mohl byste zkusit nějak definovat doktrínu Varšavské smlouvy? Myslíte, že existoval nějaký dokument, který by se dal označit jako doktrína?

ZŠ: Určitě existoval, určitě. To by vám ale řekl pan Vacek, protože ten to tam měl jako nejvyšší šéf. Já těžko mohu tohle nějak komentovat.

My jsme byli jenom seznamováni, co se prostě od nás chce, proč to je. Ta doktrína se dopřesňovala, na obou stranách samozřejmě, byly různé doktríny, já jsem se to učil na

Vorošilovce, tu západní doktrínu, to odstrašování, jak se to všechno měnilo, dneska už si to nepamatuju. Ale měnily se, tak jednou za pět let došlo k té změně, i názvu té doktríny. Ale to je na mě moc vysoká politika, tohle.

KS: Zajímavé je, že ze začátku šedesátých let byly v těch interních hodnoceních v rámci zemí Varšavské smlouvy zdůrazňovány hlavně slabiny NATO, kdežto potom v sedmdesátých letech, hlavně na konci sedmdesátých let, byla zdůrazňována rostoucí síla NATO. Myslíte, že to mělo reálný základ, nebo to bylo spíš jenom politické?

ZŠ: Tak já si myslím, že z té strany naší, východní politiky, že to bylo zrealnění prostě toho stavu. Že to nebyla prostě jenom propaganda „jsou slabí, to na ně stačíme“ a tak dále, ale v tom smyslu, že tedy se ukázalo, že budeme muset přidat v lecčems. Nakonec to byl závod, závod dvou systémů ve zbrojení, a v tom případě ta ekonomika sehrála rozhodující roli. Prostě ten Západ uzbrazil ten Východ, je to tak? Ten ho uzbrazil. Vždyť to byla Reaganova myšlenka. Dneska se to přisuzuje hlavně Reaganovi, že on uzbrazil Východ.

KS: Trochu je problém v tom – při studiu dokumentů z vojenských cvičení – že se při cvičeních Varšavské smlouvy otázky obrany objevují spíš schematicky, maximálně se tam objevuje předpoklad, že se odvrací na počátku války útok a pak se rychle přechází do protiofenzívy.

ZŠ: Ano, my jsme většinou, při všech cvičeních, včetně toho Štítu, vždycky začínali obranou. Že my jsme napadeni. Nechtělo se prostě nějak dát, že my jsme byli agresory. Čili to jsme nakonec brali jako fakt, protože těžko jsme si mohli představit, že my bychom z nějakých důvodů začali válku první, protože asi bychom ji nepotřebovali nikdo, že ano. Takže šlo spíš o to, že jsme se museli bránit nějakému preventivnímu úderu, protože to tehdy byla doktrína preventivního úderu. Ale to byla otázka ... to bylo období jaderných zbraní, kdy jsme si řekli, že to byla hlavně ta sedmdesátá léta. Pak už v osmdesátých letech to byly spíš ty konvenční zbraně, jejich rozvoj a vedení války konvenčními zbraněmi – to jsem tady už několikrát říkal.

KS: Ale s tím nejde dohromady právě ta eskalace studené války na začátku osmdesátých let. Vy tím tedy chcete říct – když říkáte, že došlo k odklonu od vedení jaderné války ve prospěch konvenční – že tedy celý ten proces těch závodů ve zbrojení se týkal výhradně těch strategických jaderných sil?

ZŠ: Strategických – tam myslím, že docházelo ke smlouvám, tyhle všechny smlouvy, které byly mezi oběma soustavami podepsány. Čili to si myslím, že to bylo zabezpečeno, aby nedošlo k tomu jadernému konfliktu. A co se týká toho ostatního, tak tam na všech stupních výzbroje, řízení a velení a tak dále, tak tam docházelo k obrovské eskalaci vyzbrojování, bezesporu.

KS: Z toho, co jste říkal, vyplývalo, že v případě válečného konfliktu by operaci přímo tady na evropském bojišti probíhaly – alespoň podle zámyslu Varšavské smlouvy – bez použití jaderných zbraní, ano?

ZŠ: Ano, ano.

KS: To je závažné tvrzení.

ZŠ: Na základě všech zkušeností, které byly, se zkouškami jadernými, se ukazovalo, že prostě použití jaderných zbraní z jakékoli strany, tudíž z obou potom nakonec, by způsobilo, že by to lidstvo ... zaniklo nebo by mělo obrovské problémy, prostě nebylo by vítězů v té jaderné válce. To si myslím, že je hlavní motiv celého dalšího vývoje, odstoupení vyloženě od vedení války jadernými zbraněmi. To si myslím, že byl klad a nakonec byly vytvořeny objektivní podmínky k tomu, aby to tak bylo uděláno.

KS: Já jsem vás chtěl požádat o konzultaci k tomu plánu, o kterém už jsme mluvili, k tomu plánu z roku 1964. Domluvili jsme se na tom, že samozřejmě ten plán z roku 1964 ...

ZŠ: ... byl jsem pilot, neměl jsem žádné potuchy o vedení ...

KS: ... se týká samozřejmě jiného období, než kdy jste působil ve velitelských funkcích. Ale jen kdybyste mohl nahlédnout do té části, do kapitoly, která se týká toho letectva. Tady se uvádí, že by se v případě konfliktu na československé území nebo přinejmenším do podřízenosti

Československého frontu přemístila 57. letecká armáda, která, jak jsem pochopil, byla armádou sovětskou.

ZŠ: V tu dobu prostě já nevím, ve válečném konfliktu asi ano, jestli to bylo v nějakých operačních plánech, protože jinak na našem území do roku 1968 nepůsobila sovětská vojska, tak si dokážu těžko představit, že by v nějakém mírovém procesu mohlo k tomu dojít. V plánech to zřejmě bylo.

KS: A potom, v osmdesátých letech, což je samozřejmě jiná etapa, dvacet roků nato, to je velký časový odstup, nicméně v operačních plánech v osmdesátých letech se taky objevuje třeba v rámci Československého frontu sovětská letecká armáda, která by v případě války, pokud by došlo k horkému konfliktu, působila v rámci Československého frontu?

ZŠ: Ne, protože sovětské letectvo působila v tom druhém sledu, v tom hlavním úderném sledu. My jsme byli pro zahájení války, v podstatě zabezpečit vlastně obranu. To cvičení, co jsme dělali – prostě držet státní hranici všemi silami, která máme my. A pak samozřejmě pro nějaký další rozvoj operace, jakýkoliv, druhý sled, který by přišel z východu. Jinak si to nedovedu představit, že by to mohlo být. I když, jak říkám, na této úrovni jsme prostě operační plány neměli, a pokud jsme dělali nějaké cvičení, tak to bylo zřejmě trochu přizpůsobeno realitě, co nejvíc, maximálně, co šlo. My jsme jenom věděli, že na nějaké dané „D“, já nevím D-15 nebo D-30, prostě přijdou posily z východu a bude se rozvíjet operace na základě nových sil. Takhle.

KS: Právě v těch šedesátých let je zajímavé – je otázka, jestli to je projev nějaké setrvalé politiky nebo jestli to nějaká momentální řekl bych „nukleární euforie“ – že se právě hovoří o tom, že by už první sled dociloval nějakého postupu samostatně.

ZŠ: Já si myslím, že to je euforie, v šedesátých letech určitě euforie byla. Ale říkám, to nemůžu vědět. To bych si vymýšlel.

KS: Jistě. Možná, že je ten plán, který hovoří o těch devíti dnech k Lyonu, ovlivněn snahou „nacpat“ to do toho období deseti dnů, po kterých se předpokládalo přemístění těch amerických posil do západní Evropy.

ZŠ: No samozřejmě to všechno bylo zplánované na základě toho, jak by tady reagovala Amerika směrem do Evropy, jak Sovětský svaz do střední Evropy.

My jsme to brali pořád, že samozřejmě si hrajeme v těch plánech „na vojáčky“, ano, ale že to nějak odpovídá nějaké strategické situaci, která z obou stran prostě těmi doktrínami je řešena.

KS: Vy jste zmiňoval, že v těch mapách, kde se potom zakresloval postup těch jednotek – v případě, že by ten druhý sled přešel do ofenzivy, že by tam byl časový rozdíl mezi dobou určenou pro vedení konvenční války a dobou určenou pro vedení jaderné války. Můžete nějak zhodnotit ten rozdíl, jak se objevoval při cvičeních? V případě, že se vede jaderná válka, v případě, že se vede konvenční válka.

ZŠ: Vývoj operace z hlediska času?

KS: Tak.

ZŠ: Při vedení obou variant, to znamená bezjaderné a jaderné. No ne, v každém případě, co já si vzpomínám, tak při jaderné variantě ten postup byl daleko rychlejší. Podle mě to je logické – přece když se předpokládalo, že se jadernými zbraněmi ta ohniska odporu zničí, tak potom ten postup nových čerstvých sil bude daleko rychlejší. To si myslím, že obě strany tak operačně-strategicky plánovaly. Takže logicky tam ty časy byly minimálně dvojnásobné. Ten postup, to tempo postupu, těch třicet, čtyřicet kilometrů za den, pokud to byla útočná operace, tak tam to bylo třeba sedmdesát při té jaderné variantě. Ale jak říkám, já jsem na to malý pán.

KS: Jistě.

ZŠ: Byli stratégové, kteří na tom dělali, samozřejmě, kteří by vám o tom řekli více.

KS: A ještě jenom taková teoretická spekulace – nemyslíte, že docházelo k určitému podcenění následků jaderných úderů na naší vlastní stranu? Při té mohutné nuklearizaci všech druhů zbraní ...

ZŠ: Určitě se to bralo v úvahu, že i my ... vlastní postupy by byly ztíženy tím. Proto se někde plánovaly jaderné údery a někde se neplánovaly, kde se třeba předpokládal směr hlavního úderu. Tak tam se samozřejmě braly i tyhle věci, že tam dojde k určitému stupni zamoření, čili na to byly výpočty, že menší kilotonáž je třeba použít, aby se tam já nevím za dva tři dni dalo působit a tak dále. To se všechno počítalo. To jsme si tak na ty vojáčky hráli. Naštěstí to dopadlo, že jsme si jenom hráli.

KS: Jsem vám za to vděčný, rozhodně. Celé té generaci armádních velitelů, na obou stranách. Je pravda, že se jaderné údery, ty kružnice, zakreslovaly jedny červeně a jedny modře? Viděl jste to v těch mapách?

ZŠ: No ano, modře se zakreslovaly nepřátelské údery. Pravděpodobné, protože to nikdo nemohl vědět, z hlediska všech druhů průzkumu, já nevím agenturního a tak dále, tak by se prostě zakreslilo, že tenhle objekt bude zničen, tak to jsme samozřejmě měli za úkol. Cvičení bylo – tady nepřítel nese padesát jaderných úderů dané kilotonáže, od nejmenší až po velkou, tak jsme říkali: „Tohle bude zničeno, co budeme dělat?“ Zase to bylo hraní. Modrými jsme označovali nepřátelské údery a červenými vlastní údery.

KS: Zmiňoval jsem koncept toho RJANu, ale vy jste říkal, že jste s touhle otázkou nepřišel do kontaktu.

ZŠ: [naznačuje že ne]

KS: Další taková velice ožehavá otázka je otázka jaderných zbraní umístěných tady na československém území.

ZŠ: To vím, že v nějakých plánech bylo, že by tam a tam se někde budovalo něco, ale to bylo tak na vysoké úrovni, že tohle ... Vacek by vám to mohl říct.⁵

Já si myslím – tedy stoprocentně to nevím – že na našem území ty hlavice nebyly. Že byla připravena samozřejmě technická zařízení, aby v případě konfliktu byly ty hlavice co nejrychleji dodány a mohly být co nejdříve použity. Tady si myslím, že to tak bylo asi do téhle fázi. Taky to nemůžu stoprocentně tvrdit – nevím, co měli Sověti tady v Mladé a Hradčanech, kde měli speciální ..., tam nevím, tam třeba by to mohlo být. Ale co se týká u nás u letectva, tak já mohu tvrdit, že u nás žádné hlavice nebyly. A jestli byly v nějakých skladech někde ... já si myslím, že nebyly tedy, že bylo technické zázemí připraveno, jenom je dodat. Čili udělat jeden krok, aby se to mohlo iniciovat. To by byl velkej průser, myslím si, to by byl velký zásah do vztahů, narušení rovnováhy a tak dále, protože já nevím, jestli měli Američani v Německu – mám takový dojem, že taky neměli.

KS: Já myslím, že určitě měli. Že to přiznávali.

ZŠ: Měli? Tak jestli měli, tak třeba možná i naši na určitou etapu ... že k tomu svolili. Těžko říci, tohle by vám řekl jenom Mirek Vacek, nikdo jiný z těch nejvyšších představitelů. A Rusov samozřejmě, Rusov.⁶

KS: Teď byla odtajněna ... tedy odtajněna ne, ten samotný text není přístupný, ale už bylo zveřejněno, že existuje z prosince 1965 smlouva mezi Lomským a Grečkem o tom, že tady budou vybudovány tři depoty právě pro sovětskou jadernou municí, Bíliny, Bělá pod Bezdězem, Míšov-Borovno.

ZŠ: Tak to je pro mě novina, to já jsem nikdy nevěděl.

KS: Říkají to i funkcionáři v mnohem vyšším postavení.

⁵ Generálporučík Sochor ve svých pamětech s odkazem na generála Vacka tvrdí, že ČSLA „nikdy nevlastnila jaderné zbraně, nikdy nebyly rozmístěny na území ČSSR ani na základnách Střední skupiny“ (str. 50). V pamětech bývalého ministra obrany Miroslava Vacka *Proč bych měl mlčet* (NADAS, Praha 1991) však tato skutečnost není nikde explicitně uvedena.

⁶ Karel Rusov pracoval v první polovině padesátých let na operační správě generálního štábu. Ve druhé polovině padesátých let byl náčelníkem štábu a poté velitelem 2. motostřelecké divize v Sušici. V letech 1964 – 1967 zastával generálporučík Rusov funkci velitele 4. armády. V roce 1967 jmenován generálním inspektorem ČSLA. Od dubna 1968 do listopadu 1979 byl generálplukovník Rusov náčelníkem generálního štábu, v letech 1979 – 1989 působil jako 1. zástupce ministra národní obrany. Do výslužby odešel v roce 1990 po krátkém působení v úřadu vojenského přidělence v Berlíně.

ZŠ: Čili byly vybudovány ...?

KS: Byly vybudovány tři depoty.

ZŠ: Připraveny nebo že tam přímo měly ty ...?

KS: Je to velice podivné – ony byly budovány od roku 1965, kdy byla uzavřena ta smlouva, a jejich stavba byla prý zdržována.

ZŠ: Co já si myslím – technické zázemí určitě bylo připraveno, jak šlo připravit maximálně. Kromě samotné jaderné hlavice. Nebo nějaké jaderné náplně do zbraně taktické nebo operačně-taktické.

Nevím, jak říkám, já jsem byl na tohle malý pán, ale tihle chlapi by to věděli stoprocentně, jestli to bylo nebo nebylo.

KS: V rámci těch operací strategického letectva sovětského se někdy zmiňuje, že na československých letištích působily takzvané rotý „S“, které měly být cvičeny k tomu, aby byly schopny obsluhovat tyhle stroje, technicky zabezpečit, v případě, že by ...

ZŠ: Ano. Slyšel jsem o tom, že takového něco se tam připravovalo. To vím.

KS: A vy jste měl tyhle rotý na povel?

ZŠ: Ne.

KS: A jakým způsobem to vlastně bylo řízeno – to spadalo speciálně přímo pod tu Střední skupinu nebo to byla otázka řízená ... ?

ZŠ: To šlo všechno přes Sověty. Tady nechci spekulovat zase. V nějakých těch plánech vím, že se o nich mluvilo, prostě při těch cvičeních. Že existuje prostě nějaká speciální rota, která by se tímhle zabývala. Tím to pro nás skončilo.

Čili jako úkol, třeba při cvičeních, dát té speciální rotě, já nevím, nějaký úkol zabezpečit tohle, to jsme tam do těch našich hrátek třeba zaplánovali. „Máte jednu rotu obecnou, dvě rotý „S“, které mají takovéhle posláním, a může je úkolovat.“ To bylo všechno. Kde měly být a na jaké úrovni byly vybudovány, nevím.

KS: Generálporučík Činčár mi říkal, že pro sovětské strategické bombardéry bylo přinejmenším při cvičeních vyhrazeno letiště Mošnov.

ZŠ: Tak to bylo z toho důvodu, že Mošnov je naše nejdelší vojenské letiště, má tři a půl kilometru, zatímco klasické letiště nejdelší bylo dva a půl. Všechny – když si vezmete Pardubice, Mimoň, já nevím Plzeň, Budějovice, všechno to jsou dvaapůlkilometrová letiště. A Mošnov má tři a půl. Už z toho důvodu, že tam se říkalo, že ... Nakonec to je civilní letiště.

My jsme taky dělali výcvik na dálnicích. Měli jsme takovou ukázkou tamhle ...

KS: Na Měříně?

ZŠ: ... u Měřína.

Letiště Mošnov – Činčár dělal náměstka v dobu, tak to asi ví.

KS: Ještě k tomu Měřínu. Generál Sochor se o tom zmiňuje ve svých pamětech, píše, že to bylo sledováno s velkým zájmem ze strany těch zahraničních vojenských přidělců.

ZŠ: My jsme je tam dokonce měli, my jsme jim to ukazovali, oni byli na tom cvičení Štít, tam jich bylo třicet, vždyť jsem je tam provázel.

KS: Ze zemí NATO?

ZŠ: Ano, jistě. Já jsem docházel k takovému vzájemnému oficiálnímu poznávání se, aby to nebylo jenom takové špiónská záležitost. „Tak pojdte se podívat ...“ Docházelo k určitému uvolnění mezinárodního napětí, takže jsme je tam už měli.

KS: Myslel jsem si, že to první cvičení za účasti NATO, které běželo podle stockholmských ujednání, bylo až v tom sedmaosmdesátém.

ZŠ: To už jsem tam nebyl, to bych si to nepamatoval, samozřejmě. Byli jsme na Libavě, autobus tam dostali speciální a vozili se, já jsem se tam pohyboval taky. V roce 1984.

KS: A to bylo recipročně?

ZŠ: Recipročně, ano.

KS: Mohl byste zkusit popsat ta štábní cvičení v roce 1980, Start, Neutron, Granit?

ZŠ: Takhle, ta cvičení – kromě těch velkých cvičení typu Štít 72, 84, ta si tak pamatuju víc – ale každý rok snad byl nějaký Granit, nějaká Družba nebo nějaké cvičení bylo. To už byla cvičení menšího rozsahu, i když byly zapojeny třeba já sovětské síly do toho, že tam létaly. My jsme dělali přepady sovětských bombardérů, které z území Sovětského svazu přelétávaly po určité trase přes naši republiku. No, a my jsme samozřejmě na ně naváděli stíhače. Čili já jsem byl na velitelské stanovišti, kde jsme řídili to navádění, jako velitel divize zvlášť, potom jako velitel armády. Takže víc k tomu neřeknu, nevím.

KS: Taková cvičení se strategickým bombardérem určitě vyžadovala velké nároky na součinnost v rámci hned několik zemí Varšavské smlouvy.

ZŠ: Jistě. Většinou se to potom odehrávalo přes velitelství, přes štáb jednotek PVOS, které byly koordinovány daleko lépe. Všechno se to řídilo přes státní orgán, který měl povinnost té koordinace. Čili my jsme byli potom do určité míry začleněni do nich, při těch náletech. Řídilo se to, oni pak rozdělovali – tohle udělá PVOS, tohle udělá letecká armáda, stíhací letectvo letecké armády. Tam ta koordinace musela být. Ta se hodně cvičila na cvičeních, koordinace mezi těmito silami.

KS: Mohl byste popsat ten Štít? Myslím Štít 84. Jaký byl vlastně zámysl toho cvičení, námět, jak probíhalo.

AS: No tak ... samozřejmě podle mého názoru to bylo stejné, jak jsme cvičili velitelskoštábně. Velitelskoštábně, to bylo vyloženo ... buďto s použitím jenom nějakých značkových vojsk, jeden prapor nebo jeden pluk, někdy až jedna divize, cvičily jako značkové, hrály tam prostě celé armády. To se týkalo velitelskoštábních cvičení s vojsky. A když bylo velitelskoštábní cvičení, tak bylo vyloženo jenom na mapách.

Takže co se týká toho Štítu – ono je to dlouho – z hlediska operačního se to nelišilo. Vždycky to byla nějaká ta obrana a přechod do útoku. S tím, že vyhráváme ten poměr sil, že se nepříteli nepodařilo prolomit, nebo se mu dokonce se mu podařilo po Vltavu. Já si pamatuju, že tam byla taková ta operačně-strategická linie, obranná linie na Vltavě, za kterou prostě už jsme dál nešli. To se pamatuju, že většinou to bylo území tak těch západních Čech, po tu Vltavu.

Čili to, co jsem vám tady už říkal několikrát během dneška, že to byl přechod do útoku a za určitých podmínek – já nevím třeba D-15, D-20, podle vývoje situace – že bychom došli až do Bretaně.

A samozřejmě hlavně to byla ta koordinace sil, nasazení poměrně velkých sil, leteckých. Protože my jsme tam nalétali obrovské množství letů tehdy a za tvrdých podmínek. Říkám – to vděčím svým spolupracovníkům, že prostě to jejich letecké mistrovství bylo takové, že se to tam neposráželo. Protože ta moje zodpovědnost byla obrovská. Když by se to posráželo, tak já tam dneska ještě někde ...

Jenže to je ta otázka, že to letectvo je tak silně závislé na tom počasí. A teď samozřejmě ta technika – dneska už je jiná, tehdy tomu ještě neodpovídala, když si vezmete letoun Mig-21, ono to vydrží v luftě půl hodiny v podstatě. Teď přijde nějaký meteorologický jev, já nevím, bouřka a tak dále, mlha, tohle všechno. Takže katastrof jsme měli taky dost.

Můžu říct, že já jsem se víc věnoval té odborné stránce a bezprostřednímu řízení na velitelském stanovišti, odrážení těch náletů a tak dále než nějakým operacím – to jsem nechával „operákům“.

Já bych vám mohl říct víc ty odborné věci než ty operační, protože nakonec ... celý život jsem dělal tu odbornou stránku věci. I když nakonec jsem byl na tom vyšším stupni velení jsem se musel zabývat vším. Ale co si tak pamatuju, jsou hlavně odborné stránky.

KS: Ještě z té úplně prehistorie vojenského letectva – cituje se případ ze září 1955, kdy jeden československý letoun přeletěl skrz Všerubský průsmyk omylem do západoněmeckého prostoru a teprve někde nad Dunajem zjistil, že letí někde úplně mimo. Objevily se potom znovu takové případy, že by došlo vlivem povětrnostních podmínek, ztížené orientace k takovému případu ...

ZŠ: ... narušení hranice?

KS: ... narušení hranice.

ZŠ: Samozřejmě, z obou stran. Těch případů byly desítky za ta léta. Z mého hlediska to bylo řízeno tak, že jakmile letoun startoval prostě v Západním Německu a objevil se tedy hned na obrazovce a letěl ke státní hranici, tak na určité čáře, která byla na našich mapách nakreslena, startoval náš stíhač proti němu. Čili to jsme se tak, jak se říká, „oťukávali“ navzájem. Měli jsme případ, kdy vrtulník letěl podél hranic a náš vrtulník letěl podél našich hranic. Byli navzájem skoro kilometr od sebe. Víím, že tenkrát – „stopětka“ to byla, ta byla daleko lehčí vrtulník než naše „dvacetčtyřka“ – a přetahovali se tam navzájem, ubírali rychlost, prostě dělali takový jakoby vzdálený manévrový vzdušný boj. A ten MI-24, vynikající vrtulník, to je známé – teď ho zrovna chválili při tom CIAFu v Brně, prostě to je špička světová, dá se říct, modernizuje se taky – protože je daleko těžší, tak spadnul. V posádce byli čtyři, tři zahynuli a jeden byl asi osm měsíců v bezvědomí, pak se z toho dostal. Takže to byly prostě takové různé „srandičky“. Anebo narušení bylo samozřejmě taky někdy z jejich strany. Někdy takzvaný „kufř“, to znamená ztráta orientace z jejich strany, naši stíhači na to startovali. To samé, když náš zabloudil, tak od nich taky ... Prostě my jsme to brali jako takové ... takové soupeření. A naši stíhači, kteří drželi pohotovosti – já jsem se pohotovostí něco nadržel, tam jsme do čtyř minut museli odstartovat, být v oblecích, tak jsme si taky užili svoje. Čili byla to taková „hra na válku“, spousta sil z obou stran. A nebylo to k ničemu, když se to tak vezme. No ale byla to studená válka. To už dějiny nevymažou, to už to takové bylo.

Takže můžu říct, že těch případů byly desítky.

Tyhle věci, co se týká narušitelů a tak dále, ty mělo na starosti PVOS a my jsme jenom spolupracovali. Když třeba ten stíhač PVOS zrovna sedal, tak použil našeho. Takže my jsme jim v tomhle směru, v té ochraně hranic, byli podřízeni, stíhací letectvo letecké armády.

KS: Věděl vy jste, kdo jsou ti velitelé tam na druhé straně? Znali jste jména těch lidí?

ZŠ: Znali jsme je. Jména jsme znali, ale ... Jméno, tak nějak možná krátkou charakteristiku, čím se zabývají, že to je vzdělaný člověk, zajímá se o tohle. Prostě taková krátká charakteristika, co se nám z těch agenturních rozvědek dostalo v rámci studia cizích armád. Jako věděli oni o nás, tak samozřejmě naši lidi, zejména ti, co se tím zabývali, zase toho věděli dost. Já si myslím, že ta informovanost byla na vysoké úrovni, oboustranně.

KS: Myslíte, že ty údaje ze zpravodajské správy generálního štábu byly skutečně kvalitní, i z hlediska těch technických novinek?

ZŠ: To si myslím, že jo. To si myslím, že když bylo něco nového, tak se to objevilo v těch šifrovkách a tak dále. Ta školení jsme dostávali, zejména potom na těch vysokých úrovních, co jsme byli tady Na Valech. Nebo když byly válečné konflikty, izraelsko-arabský, Egypt a tak dále. Všude, kde došlo k válečným operacím, tak my jsme to s určitým zpožděním samozřejmě měli, poučovali jsme se z toho prostě, že tenhle udělá tuhle chybu a tak dále. Tenkrát se velice chválil Izrael, který tu válku vedl. Brali jsme to z toho vojenského hlediska velice podrobně a tam se prostě nešetřilo chválou – jako voják udělal něco velice dobrého, tak jsme to věděli. Jak se změnila taktika, jak se změnilo operační umění v tomhle směru, ten vývoj. Museli jsme, nepřítele znát je potřeba, jinak na té vojně nemá cenu být. Potom člověk, když by došlo k nějakému ozbrojenému konfliktu, tak by byl chudák. Nakonec jste historik, tak víte, že se touhle otázkou zabývali Clausewitz a všichni experti – prostě „Poznej nepřítele lépe než sebe sama.“ Určitě to znáte, tyhle věty, co nám vždycky říkali na začátku studia cizích armád, jak je důležité znát nepřítele.

KS: Sochor v těch pamětech mluví o svých vztazích se sovětským poradcem, který byl přidělen k 10. letecké armádě.

ZŠ: Ano, několik jich tam bylo.

KS: Uvádí, že byla praxe ze sovětské strany přidělovat pokud možno ty zkušené generály-piloty. Byly tam nějaké výjimky?

ZŠ: Byly, nějaké jsme tam měli. Lidi jsou prostě různí. Pokud to byl pilot – ne že bych chválil svoji branži – ale prostě pokud to byl člověk, který prošel tou zatěžkávací zkouškou té letecké

odbornosti, vyloženě pilotní, tak to byl většinou vynikající chlap. Takže i třeba nějaké takové pro nás nesmysl, když by přicházely – jako že občas přicházely –tak je dovedl nějakým způsobem korigovat, aby to bylo pro nás přijatelné. A pak byli tací, kteří prostě byli takoví ti úředníci, kteří samozřejmě jenom byli u letectva, „čuchli“ k němu, ale rozhodně neměli žádný ten letecký výcvik a tak dále.

Já už si ta jména moc nepamatuju, ale můžu dát jeden zářný příklad a jeden špatný příklad za mého velení. Kdy prostě ten špatný příklad, ten si myslel, že my budeme dělat všechno, co oni si usmyslí. Čili takový trošku do těch sovětských „poraděnků“, jak my jsme jim říkali, těch padesátých let, asi tak. Takže záleželo na člověku, na jeho charakteru, jak to bral. Já mám zkušenosti obojí v tomhle směru, kladné i záporné.

KS: Sochor zmiňuje, že se mu to hodilo v případě, že potřeboval nějak zajistit třeba zrychlení dodávek náhradních dílů nebo tyhle praktické věci.

ZŠ: To ano, to se snažili pomáhat. Tak nakonec – co je poradce? Když má někdo poradce, tak se mu taky snaží pomáhat, kontakty navíc a tak dále, nejenom mu radit verbálně, ale taky mu pomoci organizačně. A tohle dělali samozřejmě. To byl klad, v tom směru. Pokud přišli s něčím, co pro nás bylo těžké, tak jsme se bránili nebo jsme museli zatnout zuby a udělat to.

KS: Co byly třeba takové ty sporné věci, do kterých se vám nechtělo?

ZŠ: To bylo třeba to prosazování podřízenosti vševojskovcům a tak dále – to byl veliký tlak, právě i přes tyhle „poraděny“.

KS: Znal jste někoho z těch nejvyšších sovětských leteckých velitelů?

ZŠ: Tak já jsem znal, když jsem byl v Moninu ... maršál Krasovský, který velel letecké armádě za války, známá to osobnost. Pak Rudenko, maršál Rudenko. Tak to byli tihle staříci a potom – ta jména mi už samozřejmě vypadávají z hlavy ... Taky když dělali prověrku, Spojené velení, a já dělал velitele 1. stíhací letecké divize v Bechyni, tak mně tam přišel jeden generál, kdybych si vzpomněl na jeho jméno ... tak v rámci velení prostě prověřovat divizi. Protože to se stávalo, byly různé stupně prověrek, podřízeného stupně nejbližšího – armáda třeba prověřovala divizi a tak dále, ministerstvo, generální štáb prověřoval armádu a tak dále. Blahník⁷ právě prověřoval divizi v Bechyni, si vzpomínám. Pak jednou za čas byla prověrka Spojeného velení, já jsem to zažil jenom jednou ... možná jednou za pět let, že to tak vycházelo. Nebylo to každý rok, že by Spojené velení nějaký svazek prověřovalo. Ale já měl to štěstí, že zrovna v Bechyni, když jsem tam zrovna končil, v sedmdesátém devátém roce. Nemůžu si stěžovat, byli to taky piloti, ten šéf byl pilot. Chtěli vědět, na jakém stupni výcviku jsme, takže jsem to nebral jako nějaký problém řekl bych politického charakteru. To byla víceméně odborná záležitost.

KS: V třiaosmdesátém roce bylo sestřeleno to letadlo na Dálném východě a Ogarkov posléze odešel z funkce náčelníka generálního štábu.

ZŠ: Maršál Ogarkov, to byl pro nás ... to byla osobnost, Ogarkov. Víím, že byl tenkrát při jednom cvičení – to jsme tenkrát byli v Táboře, bylo to taky jedno z velkých cvičení, ale nebyl to Štít, a taky to bylo už nějak 1983, 1982. Ogarkov měl určité spory se svými nejvyššími šéfy, maršály, ministrem. Já nevím, jestli to byl tehdy Ustinov nebo Kulikov – prostě tihle nejvyšší šéfové, ministři obrany. On měl nesmírně rozumné názory na zasazení letectva a vedl tam s nimi obrovskou válku. My jsme si ho vážili, možná i generál Vacek by ho mohl pochválit.

KS: Ten ho chválil.

⁷ Miloslav Blahník pracoval od druhé poloviny padesátých let na operační správě Generálního štábu. V letech 1962 – 1968 působil u 4. tankové divize v Havlíčkově Brodě, nejprve jako náčelník operačního oddělení a později jako náčelník štábu divize. Po absolvování akademie generálního štábu v Moskvě převzal v roce 1970 funkci náčelníka štábu 1. armády. Od roku 1971 zastával v hodnosti generálporučíka funkci velitele 1. armády. V roce 1975 převzal funkci zástupce náčelníka Generálního štábu. V letech 1979 – 1987 působil v hodnosti generálplukovníka jako náčelník generálního štábu, poté zastával funkci zástupce náčelníka štábu Spojených ozbrojených sil v Moskvě. V roce 1990 odešel do zálohy.

ZŠ: Ten ho chválil, že ano? A já jsem se u toho cvičení byl tehdy, co si pamatuju. Takže my jsme si Ogarkova zapsali jako jednoho z generálů, který pro nás prostě něco znamenal, jako člověk i jako odborník. A ti ostatní, to byli prostě politici, kteří tvrdě šlapali ...

KS: Vacek v rozhovoru naznačoval, že si vážil toho, že Ogarkov byl schopen brát nějaký cizí názor.

ZŠ: Ano, to je ono. Brát cizí názor. To znamená, že jsme se prostě vyjádřili. A ne: „Takhle to bude!“ To jsme málokdy viděli u tak vysokých funkcionářů. Takže Ogarkov zapsal se do mojí paměti jako skutečně dobrý generál.

KS: Procházel jsem některé dokumenty z jednání se Sověty. Z nich vyplývá, že se řada z nich – zářný příklad je asi Grečko, ale i jiní – že se dokázali chovat neuvěřitelně hrubě. Jim to možná tak nepřipadalo, ale že se dokázali vyslovit velice ...

ZŠ: Striktně, velice přísně. Arogantně.

KS: Myslíte, že v tomhle ohledu Ogarkov byl výrazná výjimka?

ZŠ: Výrazná výjimka. Jak říkám, byli jsme s ním takhle jednou. Mirek Vacek s ním byl určitě víckrát při nějaké příležitosti, při cvičení někde v Sovětském svazu, kde byl třeba jako ministr. Já vzpomínám na tuhle epizodu, kde jsme prostě řešili závažné věci, zasazení poměrně velkého množství letectva, samozřejmě cvičebně. A měli jsme prostě možnost diskutovat. Jinak diskuse nebyla – to bylo „pic a hotovo“, bez jakýchkoli řečí. Takže člověk se pak k tomu pochopitelně jinak stavěl, daleko odpovědněji. Tak je to vždycky v řízení.

KS: Děkuju vám za rozhovor, pane generále.